

Jednako obrazova

U razvijenim nešto u neravnini imaju bolje

Ako su u prosjeku učenici jednaki po sposobnostima, ako su nastavnici jednako kompetentni, rade po istom programu jednako su plaćeni, gdje je onda uzrok razlika u znanju hrvatskih školaraca

Već su početna izračunavanja indeksa razvijivosti za sve jedinice lokalne uprave i samouprave pokazala ono što mnogi osjećaju svakodnevno na svojoj koži - postoji prilična neuravnoteženost između pojedinih dijelova Hrvatske u razvijenosti. Stoga ne čudi što je javnost pozorno pratila tekstove o razvijenosti pojedinih jedinica lokalne samouprave - općina, gradova i županija - objavljene na stranicama Jutarnjeg lista. Oni su jasno upozorili na evidentan jaz između hrvatskih krajeva i regija.

Cilj je izračunavanja tog indeksa bio, među ostalim, na numerički precizan način omogućiti učinkovitije planiranje financiranja općina, gradova i županija, što bi, vjeruje se, općenito vodilo k učinkovitosti u trošenju i doimači i sredstava iz fondova EU, a u konačnici i ravnomjernijem razvoju države. O koliko je važnom pokazatelju riječ, potvrđuje i to što su njegovo uvođenje i postupak izračunavanja normirani za-

konom, što nije čest slučaj u hrvatskoj praksi. Naime, neki drugi slični pokazatelji daju se - više, manje - na mlošt i nemlost pojedinim ministarstvima koja ih normiraju svojim aktima, a samo osmišljavanje prepušta se kreativnosti i kompetencijama nižih ili srednje rangiranih službenika ministarstava.

Tko bolje govori engleski?

Budući da inamo prilikom razmatranja neke druge podatke koji upućuju na doseg pojedinih jedinica lokalne samouprave u možda najvažnijem kontekstu - obrazovanju, onda je ovo dobra prigoda da provjerimo upotrijebivost indeksa razvijenosti. Najlakše ćemo to učiniti kombiniranjem pokazatelja razvijenosti s rezultatima istraživanja koje smo vodili, a koji predstavljaju sveobuhvatno istraživanje uspješnosti osnovnih škola. Istraživanje je organizirano i provedeno tijekom tri godine u svim redovnim osnovnim školama u Hrvatskoj, i to među učenicima četvrtih i osmih razreda. Istraživanju je sudjelovalo gotovo

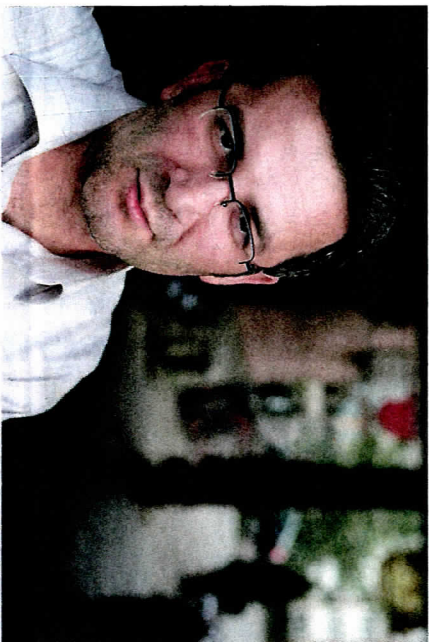
indeks urbanosti	Indeks razvijenosti
urbane sredine	110,71%
pretežno urbane	95,87%
pretežno ruralne	68,97%
ruralne sredine	57,91%

Nije svima? Ne baš

u županijama učenici znaju više

izvijenima, a djeca u gradovima rezultate nego djece sa sela

Piše dr. sc. Josip Burušić

Centar za istraživanje znanja, obrazovanja i ljudskog kapitala, Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar"

100.000 učenika i 14.000 učitelja.

Kao što se može vidjeti, postoji značajna i suštinska povezanost između razvijenosti pojedinih dijelova Hrvatske i razine kompetencija koje obrazovanje u tim sredinama pruža učenicima. U razvijenim dijelovima Hrvatske učenici u prosjeku nauče više, a u manje razvijenim dijelovima u prosjeku nauče manje.

Učenici u Zagrebu, kao najrazvijenijem dijelu Hrvatske, u prosjeku postižu najviše, a učenici manje razvijenih županija, na primjer Virovitičko-podravske, Vukovarsko-srijemske i Brodsko-posavske, u prosjeku postižu znatno manje od prosjeka učenika u Hrvatskoj. Na žalost, ta je razlika između bogatih i razvijenih, odnosno stomašnih i nerazvijenih dijelova Hrvatske u obrazovnim postignućima njihovih učenika vidljiva i na kraju četvrtog i na kraju osmog razreda. Također je manje-više postojana i kada razmatramo različite predmete. Najjasnije je prisutna u slučaju engleskog jezika gdje je više nego jasno da će

slika dobivena na razini županija kao odraz prosječnih rezultata još je i dobra, kakva se dobiva kada se razmatraju pojedinačne općine i uspješnost njihovih škola.

Odnos između razvijenosti mjesta i uspješnosti učenika nije linearan, ali gotovo da nije daleko od istine tvrdnja ako su vam općina i grad razvijeni, veća je šansa da će vam djeca u školi dosta naučiti! Obratno je tvrdnja manje točna, no još je uvijek prilično blizu istini.

Trudisti, rezultati ne

Osim jasnog odnosa između stupnja razvijenosti i znanja učenika, ono što također potiče na značajan interes jest pitanje vrlo velikih neujednačenosti i razlika između najuspješnijih i najmanje uspješnih u obrazovanju. Pristupamo se ne misli samo na razlike između pojedinih dijelova zemlje, nego i unutar pojedinih županija. Te se razlike održavaju i kroz vrijeme.

Usporedbe koje su načinjene temeljem postignuća škola koje se nalaze u naseljima različitih urbanosti - pokazatelja koji se jednim dijelom poklapa s indeksom razvijenosti, a koji su početkom 90-ih godišta na načinili hrvatski demografi polazeci također od ekonomskih i sociodemografskih pokazatelja naselja - svjedoče kako između izrazito urbanih i izrazito neurbanih sredina (kakve su bile 90-ih) i danas postoje znatne razlike u količini znanja koju učenici u tim sredinama steknu.

Kako objasniti takve ishode? Prije bilo kakvog objašnjenja, bilo bi korisno razmotriti neke od premisa nužnih za dobivanje odgovora. Među njima li se djeca iz pojedinih dijelova Hrvatske po sposobnostima? Pozitivna psihološka teorija kaže da,

gledano na razini skupina, ne bi trebala (štovise, ne bi smjela!) postojati nikakva značajnija razlika.

Pristupaju li učenici s je-dnanim školskim obvezama u svojim županijama i zanimanjem razlika između urbanih i neurbanih sredina? Prema svemu sudeći, da jer nema niti jednog prihvatljivog argumenta koji bi upućivao na suprotno. Razlikuju li se učitelji koji rade u pojedinim dijelovima Hrvatske na razini formalne naučnja, u pristupu radu koji imaju, općenito kompetencijama rada u školi?

Sudeći po cijelom brdu propisa koji propisuju uvjete rada u školi, to se ne bi smjelo dogoditi. S druge strane, slušamo li same nastavnike, nema nikakvih argumenata da im ne vjerujemo kako oni s pojednanim žarom i motivacijom ulaze u učionice bilo da su u Zagrebu ili Zagvozd. Ne smijemo zaboraviti ni to da su učitelji jednako plaćeni, neovisno o tome gdje se nalaze, i gdje rade.

Ako je sve to točno, kako je moguće da se javljaju tako velike razlike između pojedinih

Ako govorimo o predmetima, razlika je najizraženija kod engleskog jezika. Učenici će bolje govoriti engleski ako imaju sreću da žive u bogatijim dijelovima države

gledano na razini skupina, ne bi trebala (štovise, ne bi smjela!) postojati nikakva značajnija razlika.

županija u Hrvatskoj, odnosno još veće razlike između pojedinih općina? Ili još poraznije, kako je moguće da su razlike između školskih uspjeha pojedinih hrvatskih lokalnih sredina u nekim slučajevima veće nego što se dobivaju razlike u međunarodnim istraživanjima obrazovnih ishoda usporedbom zemalja s različitim kontinenta-ta?

Različiti uvjeti rada
Gotovo je sigurno da će prvo objašnjenje biti da škole ne rade u jednakim uvjetima i jed-nakim okolnostima. To će pomisliti, a često i reći, mnogi. Tome, uostalom, i služi izražavanje indeksa razvijenosti. To obrazloženje često čete čuti od učitelja, ravnatelja škola i zaposlenika lokalne uprave. No, ako su im, u prosjeku, učenici jednaki po sposobnostima, ako su nastavnici jednaki po kompetencijama, ako poučavaju po jednaki-m kurikulumima, jednako su plaćeni, očito je da uzrok razlika u uspješnosti mora ležati negdje drugdje. Logično, zar ne? S druge strane, pre-m-

Objašnjenje razlika traži se uglavnom u nejednakim uvjetima rada. No, je li možda razlika u uspješnosti obrazovanja proizvela razlike u razvijenosti sredina?

da je jasno da škole ne djeluju u jednakim uvjetima, što valja da više niko ne osporava, čini se kako je došlo vrijeme da se shvati - jer je više nego očito - da škole ne postižu ni iste rezultate!

Najbolji dio zajednice

Osim toga, jasno je da treba uložiti znatan napor u tra-ganje za objašnjenjem uzroka utvrđenih razlika.

Simplificirano objašnjenje da su "nejednaki uvjeti rada" uzrok različitih postignuća bilo bi - ako bi bilo točno - naj-lakše prihvatljivo i najlakše rješivo. Jer, u tom bi slučaju samo trebalo poboljšati uvjete rada i na najboljem smo putu k uspjehu.

Naime, u srži tog objašnjenja leži vjerovanje da škole rade dobro, a samo (otežavajući) socijalni kontekst stoji na putu njihova uspjeha. No, je li istinu tako? Ako još niste shvatili, tim se objašnjenjem želi reći i ovo: škole predstavlja-ju najbolji dio svoje uže društvene zajednice i lokalne sredine, od koje se razlikuju.

Na žalost, toj se istoj zajednici (što svjedoče ova izračunavanja) škole približavaju samo po ishodima - ispodprosječne su u odnosu na ostatak zemlje, odnosno, kad je riječ o razvijenim, iznadprosječne. No, opravdano je zapitati se i suprotno: je li možda različit uspjehnost obrazovanja u pojedinim sredinama proizvela razlike u razvijenosti sredina, što je dalje vodilo javljanju različitih uvjeta za život?

Predstavljala li intelektualni kapital pojedine sredine - inženjer, među ostalim, i uspjehom u obrazovanju - jedinu stabilnu osnovu razvoja pojedine sredine? Kako bi se riješio taj začarani krug, bit će potrebno još puno rada i truda svih uključenih u obrazovanje. *

Uspješnost u nižim razredima OŠ (na kraju 4. razreda)

% učenika u RH koji se školuje takvim sredinama	hrvatski jezik	matematika	engleski jezik
61,86%	105,14%	105,74%	110,43%
17,29%	99,13%	99,09%	94,59%
12,66%	94,37%	93,65%	89,58%
8,18%	92,27%	91,36%	85,53%

Uspješnost u višim razredima OŠ (na kraju 8. razreda)

prosječna uspješnost	hrvatski jezik	fizika	engleski jezik
102,12%	103,89%	102,13%	106,28%
100,18%	98,97%	101,87%	96,90%
97,74%	95,07%	95,68%	94,89%
95,87%	95,28%	95,61%	79,53%